

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวครั้งนี้ ได้ศึกษาจากเอกสาร การศึกษาจากบุคคล การสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ตรงตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ศึกษาสรุปผลการศึกษา การอภิปรายผลของการศึกษา และ ข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. สรุป

จากผลการศึกษาที่ผู้ศึกษาได้แบ่งผลออกเป็น 5 ตอนและสรุปผลได้ดังนี้

1.1 บริบทชุมชน

ไทยทรงดำหรือลาวโซ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน และได้เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นต้นมา โดยมีชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา หมู่ 5 บ้านเขาย้อยร้อยละ 60 ของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชน ลักษณะที่ตั้งของชุมชน ในปัจจุบันตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ห่างจากจังหวัดเพชรบุรี 22 กิโลเมตร ทำให้มีความสะดวก สบายในการเดินทางและการเข้าถึงในชุมชน บ้านเขาย้อยเป็นศูนย์กลางของอำเภอเขาย้อยในการ ติดต่อทางราชการ ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเป็นพื้นที่ดอนหรือที่ราบค่อนข้างสูง ดินมี ความอุดมสมบูรณ์น้อย แต่ระบบการชลประทานและมีแหล่งน้ำธรรมชาติทำให้สามารถประกอบ อาชีพทางการเกษตรได้ตลอดปี โดยพบว่าอาชีพหลักของประชาชนคือการทำนา โดยมีครัวเรือน ที่ทำการเกษตร 48 ครัวเรือน อาชีพรองคือรับจ้าง ค้าขายและรับราชการ

ชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นผู้น้อย แต่การพึ่งพาอาศัยกัน และให้ความเคารพกันระหว่างผู้ดีกับผู้ยากมีอยู่ แม้ว่าชุมชนมีการนับถือในระบบความเชื่อ ที่ได้สืบทอดต่อๆ กันมาอย่างเคร่งครัด ไทยทรงดำทุกคนนับถือศาสนาพุทธและเชื่อเรื่องของกฎ แห่งกรรม

การดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำยังคงพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันคือ ภายใน ชุมชนคือการแต่งกายด้วยชุดไทยทรงดำ การใช้ภาษาในการสื่อสาร การทำทรงผมที่ส่วนใหญ่พบ ได้เฉพาะผู้อาวุโส การใช้พื้นที่ได้ถูกบ้านสำหรับการทอผ้า เก็บอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ และใช้เป็นที่พักผ่อนรับผู้มาเยือน ลักษณะที่อยู่อาศัยของไทยทรงดำเป็นบ้านทรงไทยโบราณและ

บ้านสมัยใหม่ บ้านที่เป็นแบบดั้งเดิมคือแบบไทยทรงค่านั้นไม่พบในพื้นที่ที่ทำการศึกษา สิ่งที่ยังคงเหมือนเดิมคือการจัดพื้นที่ใช้สอยยังคงรูปแบบเดิม ประเพณีของไทยทรงค้ำประกอบด้วย ประเพณีที่เกี่ยวกับครวเรือนได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีปักตง พิธีเสนแม่ผด และพิธีแปงขวัญ ประเพณีที่เกี่ยวกับสังคมคือประเพณีลงขวงและประเพณีอันกอน การเลี้ยงผีประจำหมู่บ้านหรือ การเช่นไหว้ผีประจำศาลเรียกว่า “ศาลพ่อปู่”

การศึกษาด้วยระบบรัฐของชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวัยทำงานและเด็ก ผู้อาวุโสส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา จำนวนโรงเรียนระดับประถมศึกษาภายในหมู่ 5 นี้ จำนวน 2 แห่ง อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมชุมชนไทยทรงค้ำก็ยังได้รับการถ่ายทอด ทั้งภายใต้ระบบการศึกษาของรัฐและภายในครวเรือน การรักษาของไทยทรงค้ำนิยมนำมาศึกษาด้วยวิธีการแพทย์สมัยใหม่ แต่ก็ยังคงรูปแบบและวิธีการรักษาแบบเก่าไว้ด้วยคือการรักษาด้วยการเส็งทาย ปัจจุบันตำบลเขาชัยย้อยได้อยู่ในเขตการปกครองและการบริหารงานของ เทศบาลตำบลเขาชัยย้อย อำเภอเขาชัยย้อย จังหวัดเพชรบุรี

บริบทของชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงจุดแข็งด้านพื้นที่ ลักษณะที่ตั้ง ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่ยังคงได้รับการสืบทอด ซึ่งส่งผลให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

1.2 การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนไทยทรงค้ำ

โครงการเชื่อมเรือนเชื่อมเหย้าชาวไทยทรงค้ำ ได้เริ่มจัดตั้งขึ้นมาจากความคิดริเริ่มของผู้นำชุมชน จากการมาศึกษาดูงานของชุมชนเกี่ยวกับสหกรณ์เครดิตยูเนียนวัดยางเขาชัยย้อย และการเป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาดูงานของนักวิจัย นักศึกษา ฯลฯ ผู้นำชุมชนจึงได้นำแนวคิดนี้เสนอต่อหน่วยงานของรัฐ โครงการฯ นี้ได้รับการสนับสนุนและยินยอมของครวเรือนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการฯ มีจำนวน 201 หลังคาเรือน จากนั้นได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดการและบริหารงานในนาม กลุ่มสตรีไทยทรงค้ำ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชนได้รับการสนองตอบเป็นอย่างดี โดยมีพื้นฐานมาจากผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ การเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกันภายในชุมชน การทำงานที่ผ่านกระบวนการคิด การวางแผน การประสานงานและการทำงานร่วมกัน ผลของการทำงานร่วมกันทำให้เกิดการคิดกิจกรรม หรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว โดยร่วมกันค้นหาจุดแข็งที่มีอยู่ในชุมชน การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ การกระจายผลประโยชน์และการคิดราคาเพื่อความเหมาะสมให้กับสมาชิกและนักท่องเที่ยว แม้ว่าการทำงานร่วมกันจะทำอย่างเต็มความสามารถ แต่ก็ยังขาดงบประมาณในการก่อสร้าง การจัดฝึกอบรมต่างๆ จำนวนมาก ดังนั้น หน่วยงานของรัฐจึงได้เข้ามาช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุน

โดยเฉพาะด้านแหล่งเงินทุนในการก่อสร้าง งบประมาณในการจัดจ้างวิทยากรอบรม การเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์

1.3 วัฒนธรรมไทยทรงค้ำภายใต้ระบบการผลิต ระบบความสัมพันธ์ และระบบคุณค่าที่มีผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ระบบการผลิตของชุมชนไทยทรงค้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น การประกอบอาชีพโดยเฉพาะทางการเกษตรเป็นการผลิตที่เป็นไปตามระบบกลไกทางการตลาด อีกทั้ง การได้รับการศึกษาทำให้ชาวไทยทรงค้ำมีโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพ ภายในครัวเรือนส่วนใหญ่รุ่นลูกหลานประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการมากขึ้น รูปแบบของการบริโภคบางอย่างยังคงรูปแบบเดิม แต่ทรัพยากรในการผลิตเปลี่ยนจากการผลิตหรือหาด้วยตนเองเป็นการซื้อมากขึ้น เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ภายในชุมชนยังมีการเกื้อหนุนกันในการให้ความเอื้อเพื่อ แบ่งปันกันและการร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน ทั้ง กิจกรรมในครัวเรือนและกิจกรรมชุมชน

การเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของชุมชน เมื่อการผลิตมุ่งเพื่อการค้าทำให้ระดับของความสัมพันธ์ในการทำกิจกรรมบางอย่างหายไป อีกทั้งยังทำให้กิจกรรมทางสังคมของชุมชนหายไปคือ ประเพณีลงขวงและประเพณีอื่น ก่อนเป็นประเพณีที่สัมพันธ์กับระบบการผลิต ประเพณีดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และเกี่ยวข้องกับการสร้างครอบครัว สิ่งที่ทำให้ชุมชนยังคงความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกันคือ ความเคารพต่อผู้อาวุโส ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระบบเครือญาติ และการนับถือผี โดยการแต่งงานของชาวไทยทรงค้ำต้องนับถือผีทางฝ่ายชาย การทำพิธีกรรมเพื่อแสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและเครือญาติมีอิทธิพลสูงมากต่อการปฏิบัติและการดำเนินชีวิต ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรักใคร่สามัคคี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทรกัน นับได้ว่าความเคร่งครัดในการสืบทอดระบบคุณค่าของชุมชน ทำให้เกิดการกระทำซ้ำของระบบอุดมการณ์ การดอกร้ายของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แม้จะเป็นพิธีกรรมเฉพาะครอบครัว แต่ละครัวเรือนจะส่งสมาชิกมาร่วมช่วยงานให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งเป็นมารยาททางสังคมของชาวไทยทรงค้ำที่จะต้องมาร่วมพิธีกรรมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงเป็นแนวราบ มีความแนบแน่นและขยายออกไปโดยไม่จำกัดเฉพาะในชุมชน

ภายในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ประกอบด้วยชนชั้นผู้น้อย อย่างไรก็ตามในความสัมพันธ์ของชุมชนไม่มีความแตกแยกระหว่างผู้น้อยกับผู้ดี การเปลี่ยนแปลงการแต่งกายมีการแต่งแบบไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานและเด็ก ทรงผมจะพบเฉพาะในกลุ่มผู้อาวุโส แต่ถ้ามี

ประเพณีหรือกิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่จะการแต่งกายและทำทรงผมไทยทรงดำทุกกลุ่ม ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารสื่อเฉพาะภายในกลุ่มเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตทำให้มีการใช้ภาษาไทยทรงดำเฉพาะกลุ่ม ยิ่งไปกว่านั้น การทำงานนอกบ้าน การได้รับการศึกษาจากรัฐทำให้การสื่อสารภายในกลุ่มใช้ภาษาไทยกลางมากขึ้น โดยพบมากที่สุดในกลุ่มเด็ก

ระบบการผลิต ระบบความสัมพันธ์ และระบบคุณค่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน วัฒนธรรมชุมชนดังกล่าวได้เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน การท่องเที่ยวได้กลายเป็นอาชีพเสริมของชุมชน ในการก่อให้เกิดรายได้ การเพิ่มจำนวนผลผลิตให้มากขึ้นเพื่อนำเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยว การรวมกลุ่มจัดตั้งโครงการเชื่อมเรือนเย็บผ้าชาวไทยทรงดำเกิดจากการเห็นพ้องต้องกันทั้งผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และสมาชิกของชุมชน ทำให้เกิดการดำเนินงานด้วยความสมัครใจ การให้ความร่วมมือ การเสียสละ การช่วยเหลือกันภายในชุมชนมากขึ้น การทำงานก็พบว่าเกิดข้อขัดแย้งและปัญหาในการทำงานเป็นกลุ่มเช่นกัน อย่างไรก็ตามสมาชิกทุกคนต่างก็ถือว่าทุกคนเป็นชาวไทยทรงดำ การนับถือกันอย่างพี่น้องภายใต้ระบบเครือญาติก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงาน และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนสามารถดำเนินไปได้ ในทางกลับกัน การท่องเที่ยวได้กระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่สูญหายไป กลับมาเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

1.4 การพึ่งตนเองของชุมชนไทยทรงดำในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ชุมชนไทยทรงดำมีการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ โดยแต่ละครัวเรือนมีการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรอง ส่วนใหญ่คือการทอผ้าสำหรับใช้ภายในครัวเรือน ถ้ามีเหลือมากพอก็จะขายให้แก่ชาวบ้านภายในชุมชน และตามสถานที่ที่มีการแสดงงานสินค้า รายได้ของแต่ละครัวเรือนสามารถทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนใช้ภายในครัวเรือน ภายหลังจากได้จัดทำโครงการเชื่อมเรือนเย็บผ้าชาวไทยทรงดำทำให้สมาชิกโครงการฯ ได้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นแต่ไม่มากนัก การแสวงหาแนวทางการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก ได้แก่ การใช้กิจกรรมในการทอผ้า เพื่อให้ได้ผลผลิตครั้งละมากๆ การได้รับการฝึกอบรมทำขนม ของที่ระลึก เป็นต้น

แหล่งเงินทุนที่สำคัญของชุมชนทั้งการออมทรัพย์และการกู้ยืมคือ สหกรณ์เครดิตยูเนียนวัดยางเขาย้อย ซึ่งเป็นองค์กรภายในชุมชนและเกิดจากการจัดตั้งจากกลุ่มผู้นำชุมชนภายในท้องถิ่นหรือผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันยังคงได้รับการยอมรับและนับถือของคนในชุมชนและเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน การริเริ่มโครงการฯ ส่วนหนึ่งเกิดจากการศึกษาดูงานที่ สหกรณ์เครดิตยูเนียนวัดยางเขาย้อย ดังนั้น สหกรณ์เครดิตยูเนียนวัดยางเขาย้อยจึงเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์และ

สามารถติดต่อในการเที่ยวชมหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง นอกจากนี้องค์กรแห่งนี้ยังได้ให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุน บุคลากร และเครื่องมืออุปกรณ์ในการดำเนินงานในแต่ละครั้งเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน

อย่างไรก็ตาม ชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองในการจัดการได้ทั้งหมด โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพึ่งพาหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน การพึ่งพาดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของชุมชน งบประมาณในการก่อสร้างที่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก วิทยากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชน

การพึ่งตนเองในด้านสังคมของชุมชน โดยเฉพาะในด้านการศึกษาและสุขภาพอนามัยของชุมชนยังขึ้นอยู่กับระบบรัฐ แต่ก็ยังมีร่องรอยทางวัฒนธรรมไทยทรงค้ำแฝงอยู่ อีกทั้งบุคคลผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในหน่วยการศึกษาของชุมชน ได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง จึงได้มีการสอดแทรกในด้านวิชาการทางการศึกษา รวมถึงด้านการสาธารณสุขของชุมชนที่ยังคงมีการรักษาแบบเดิมอยู่ ซึ่งส่งผลต่อการท่องเที่ยวของชุมชนอีกด้วย

ชุมชนมีการพึ่งตนเองโดยการอาศัยความสัมพันธ์ภายใต้ระบบครอบครัว ระบบเครือญาติ และระบบคุณค่าคือผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้กับชุมชน การพึ่งพากันภายในชุมชนเป็นการให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยทรงค้ำเป็นอย่างดี เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กภายในชุมชน และได้เข้ามา มีบทบาทต่อการตัดสินใจนำวัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับ ได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิก และกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้นมาจากการเห็นข้อดีของการท่องเที่ยวและทำให้เกิดการถ่ายทอดและสืบทอดทางวัฒนธรรมชุมชน ทั้งสามกลุ่มมีการทำงานร่วมกันโดยมีกลุ่มผู้นำและผู้อาวุโสเป็นหลัก กลุ่มที่หายไปคือกลุ่มวัยทำงานหรือวัยหนุ่มสาวที่ไม่สามารถเข้าร่วมการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องทำงานแต่ถ้ามีโอกาสหรือมีเวลาก็จะเข้าร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน แต่มิได้หมายความว่ากลุ่มวัยทำงานจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนหรือไม่ได้มีการดำเนินรอยตามที่ผู้อาวุโสได้กระทำกันมา เพราะความรู้เหล่านี้ได้เข้าไปแทรกอยู่ในพิธีกรรมของชุมชน การพึ่งตนเองทางสังคมทำให้เครือข่ายชุมชนขยายตัว เครือข่ายทางการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นการสร้างทางเลือกของการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยจัดให้หมู่บ้านไทยทรงค้ำแห่งนี้เป็นศูนย์กลาง แต่ก็ยังไม่มีความสำเร็จในการจัดการ

ชาวไทยทรงค้ำมีการพึ่งพากันภายในกลุ่ม ดังนั้นจึงบ่งชี้ได้ว่าความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนั้นมีสูง ได้มีการช่วยเหลือและทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลความปลอดภัยให้แก่กัน

เนื่องจากทุกครัวเรือนต่างเสมือนเป็นญาติพี่น้องกัน ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อชุมชนแล้วยังสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอีกด้วย แต่ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นภายในชุมชนในขณะนี้คือ ปัญหาด้านยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนภายในชุมชน แนวทางในการป้องกันและการแก้ปัญหาของชุมชนที่ได้กระทำคือ การจัดตั้งกลุ่มสภาเยาวชนเพื่อให้เยาวชนได้มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ การทำส่งเสริมการทำกิจกรรมที่ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำทำให้เกิดการซึมซับรับรู้เรื่องราวของวัฒนธรรมไทยทรงดำ

การจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนได้มีการจัดการด้วยตนเอง คือการจัดการขยะด้วยวิธีการเผาและฝังกลบ ครัวเรือนที่มีถังขยะก็จะทิ้งลงถัง โดยเทศบาลเป็นผู้จัดเก็บ การจัดการน้ำเสียส่วนใหญ่เป็นน้ำทิ้งจากการทำกิจกรรมประจำวัน แม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนทำให้เกิดน้ำเสีย แต่ก็เป็นจำนวนน้อย ซึ่งจะใช้วิธีการจัดการด้วยวิธีข้างต้น แต่ละครัวเรือนมีการจัดการความสะอาดบ้านเรือนและบริเวณบ้านเป็นประจำ ทั้งที่เป็นสมาชิกโครงการและครัวเรือนที่ไม่ให้บริการที่พักกับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม พื้นที่ว่างเปล่าภายในชุมชนไม่ได้รับการดูแล บางบริเวณมีเป็นแหล่งน้ำเน่าเสีย การจัดการความสะอาดเป็นลักษณะของการพึ่งพาให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือ

1.5 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

จากผลการศึกษา ระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการฯ มีส่วนร่วมทั้งในระดับของการปรากฏตัวเข้าร่วม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพราะถือว่าเป็นกิจกรรมของชุมชน ระดับของการควบคุมเป็นหน้าที่ของฝ่ายคณะกรรมการบริหารคือ กลุ่มสตรีไทยทรงดำร่วมกับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการที่ปรึกษา นอกจากนี้ ในการทำกิจกรรมต้องให้ผู้ที่มีความรู้คือผู้อาวุโสและผู้ที่มีความชำนาญในแต่ละเรื่องเป็นผู้ที่คอยดูแลการทำกิจกรรม การทำมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ นั้นมาจากความเต็มใจและความสมัครใจที่จะมาร่วม โดยมีได้มาจากการสั่งการหรือการใช้อำนาจในการบังคับ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรากฏตัวเข้าร่วม

รูปแบบของการมีส่วนร่วม เกิดจากความสมัครใจและแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง โดยมีผู้นำชุมชนที่สมาชิกได้ให้ความเคารพ ความไว้วางใจ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความสามารถและเป็นชาวไทยทรงดำ การเริ่มจัดตั้งโครงการฯจึงมีจำนวนสมาชิกให้ความร่วมมือเป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น ชาวไทยทรงดำมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองโดยมีการนับถือกันอย่างพี่น้อง มีความเชื่อและการให้ความเคารพกัน โดยเฉพาะผู้อาวุโส ดังนั้น การยอมรับในโครงการฯ ของผู้อาวุโสจึงทำให้สมาชิกเห็นความสำคัญ การเล็งเห็นว่าจะเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน การท่องเที่ยวได้ทำให้ชุมชนได้ฟื้นฟู และอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองที่ได้สูญหายไปให้กลับคืนมาอีกครั้ง

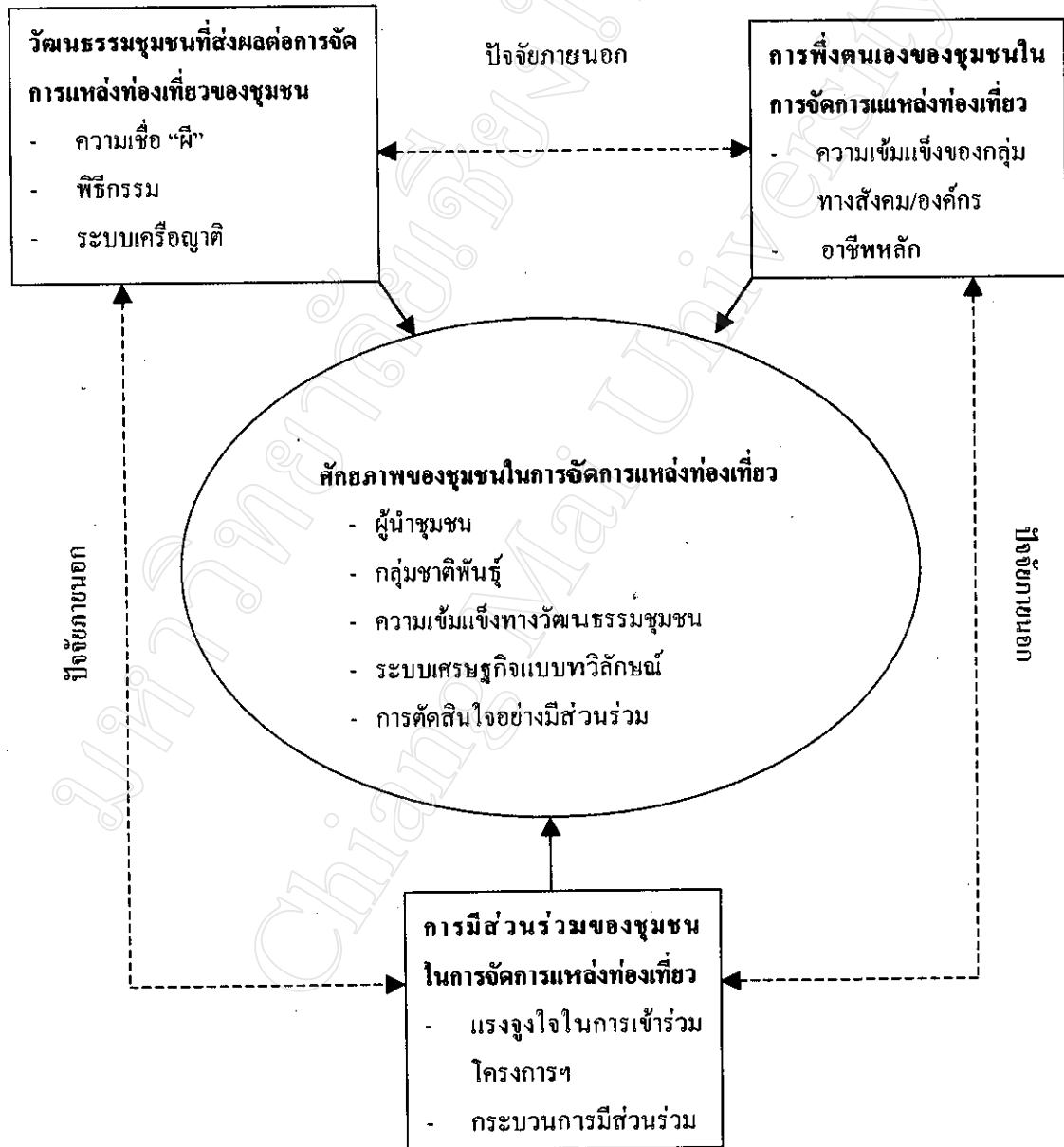
การพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้สร้างรายได้และอาชีพเสริมให้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม รายได้จากการท่องเที่ยวที่สมาชิกได้รับนั้นเป็นส่วนน้อยมาก แต่สมาชิกก็เต็มใจที่จะเข้าร่วมโครงการฯ โดยปราศจากการใช้อำนาจหรืออิทธิพลบังคับ

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพบว่า สมาชิกมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การตัดสินใจในการจัดการเกี่ยวกับภายในชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนจะประชุมร่วมกับสมาชิก และประชุมภายในกลุ่มคณะกรรมการบริหาร โดยร่วมกันตัดสินใจ การตัดสินใจกับภายนอกชุมชนนั้นมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งเป็นผู้ที่สมาชิกได้ให้ความไว้วางใจ การปฏิบัติงานในการทำงานกลุ่มพบว่า การตั้งการจะอยู่เพียงบางคน อย่างไรก็ตามขั้นตอนของการดำเนินงานสมาชิกล้วนมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี และสามารถรู้หน้าที่และการปฏิบัติ ดังนั้น ในการทำงานจึงมีข้อผิดพลาดน้อยและสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ภายหลังจากการทำงานจะมีการประเมินอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีการจับกลุ่มสนทนากัน สิ่งใดที่ต้องแก้ไขหรือปรับปรุงก็จะนำข้อเสนอแนะแจ้งให้กับผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการ

การรับผลประโยชน์ของสมาชิกได้แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการให้บริการที่พัก โดยได้รับรายได้โดยตรงไม่หักค่าใช้จ่ายให้กับศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ กลุ่มผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการทอผ้าและของที่ระลึก รายได้จากการขายสินค้าถูกหักร้อยละ 5 เพื่อเป็นรายได้ให้กับศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ กลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากรายได้ แต่เป็นประโยชน์ในเชิงวัฒนธรรมและสังคม กล่าวคือ ทำให้ชุมชนได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มใหญ่และพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

จากผลสรุปทำให้ผู้ศึกษาสามารถสร้างแผนภูมิ สักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

แผนภูมิที่ 8 กรอบแนวคิดศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ศักยภาพของชุมชนเกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนเกิดจากการมีวัฒนธรรมชุมชนเดียวกัน โดยอาศัยศักยภาพของผู้นำชุมชน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ คณะกรรมการ และสมาชิกโครงการฯ ที่ร่วมมือกันทำงาน

ตั้งแต่การคิด การวางแผน การปฏิบัติ การประสานงานร่วมกันทั้งสามฝ่าย การเห็นความสำคัญ ของกิจกรรม ความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนภายใต้ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมชุมชน ความเป็นชุมชนที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันได้แสดงให้เห็นถึงการทำงานที่อาศัย ความเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ ความเสียสละ การยอมรับ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามัคคี การสื่อสารภายใน กลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการมีจุดประสงค์และทิศทางเดียวกัน ภายใต้วัฒนธรรม ไทยทรงดำทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาให้เกิดเป็นรูปแบบทางเศรษฐกิจแบบวิถีชุมชน ซึ่งเป็น ระบบของการผลิต เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และสามารถนำผลผลิตจำหน่ายได้ เป็นการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับกระแสภายนอก นอกจากนี้ชุมชนไทยทรงดำได้มีการตัดสินใจ ร่วมกัน ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยและความสมัครใจ ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้

ปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพพบว่า วัฒนธรรมชุมชนภายใต้ระบบการผลิต ระบบความสัมพันธ์และระบบคุณค่า การพึ่งตนเองของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันและทำให้ ชุมชนเกิดศักยภาพ ปัจจัยทางวัฒนธรรมชุมชนคือ การให้ความสำคัญต่อระบบคุณค่า โดยเฉพาะ การนับถือผี ซึ่งส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติของชาวไทยทรงดำ และได้ซึมซับในทุกระบบ ของวัฒนธรรมชุมชน โดยผ่านการจัดทำพิธีกรรม เพื่อรองรับวิธีการคิดของชุมชน ซึ่งยังส่งผลถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ทางวัฒนธรรมชุมชนที่เสริมให้ชุมชนเกิดศักยภาพ และพัฒนาให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น การบริโภค การแต่งกาย ประเพณีวิถีชีวิต เป็นต้น

การพึ่งตนเองของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพึ่งตนเองที่มาจากภายใน ชุมชน กล่าวคือสมาชิกแต่ละครัวเรือนมีอาชีพ มีรายได้หลัก โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการท่องเที่ยว ให้เป็นปัจจัยหลักทางด้านเศรษฐกิจ ประการสำคัญคือการพึ่งตนเองทางสังคมทำให้เกิดการช่วยเหลือกันทั้งในเชิงปัจเจกและในเชิงกลุ่ม ดังจะเห็นได้จาก การให้ความช่วยเหลือของกลุ่มองค์กร ในชุมชน การอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้มีการดูแล ความปลอดภัยให้แก่กัน ความเอื้อเฟื้อที่มีต่อเพื่อนบ้าน การสร้างกลุ่มใหม่ เช่นกลุ่มเยาวชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่ชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพาภายนอก ซึ่งเป็นการพึ่งพาเฉพาะ ปัจจัยพื้นฐานที่ชุมชนไม่สามารถกระทำหรือลงทุนได้เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นการร่วมกันทำกิจกรรมโดยความสมัครใจ โดยเฉพาะการอาศัยผู้นำอย่าง เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการริเริ่มโครงการ และเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชนของตนเองเป็นอย่างดี

การเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมีผลต่อการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและการเน้นถึงผลประโยชน์ด้านสังคมต่อชุมชน ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกจึงปรากฏการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

2. อภิปรายผลการศึกษา

การเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชน โครงการเยี่ยมเรือนเรือนเหย้าชาวไทยทรงดำเกิดจากศักยภาพของผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสมพันธ์ เตชะอธิก (2538) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับจากชุมชนคือ การมีความรู้ ความสามารถพิเศษของผู้นำ ความเสียสละของผู้นำ การยอมรับจากบุคคลภายนอก และบุคลิกภาพของผู้นำ รวมถึงการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนเพื่อผลประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน ความสามารถของผู้นำทำให้การรวมกลุ่มของชุมชนเกิดการร่วมมือ ร่วมแรงและร่วมใจ ในการทำงานร่วมกันอย่างแข็งขัน การจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการทำงานส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส บุคคลที่ได้รับการยอมรับทั้งในอดีตและปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานพัฒนาชุมชน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของไทยทรงดำ และเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมไทยทรงดำตั้งแต่สมัยอดีต

การรวมกลุ่มต้องอาศัยให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความเข้าใจภายในกลุ่ม เนื่องจาก การท่องเที่ยวเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน เพื่อให้เกิดการรับรู้และนำไปสู่การมีส่วนร่วมการพัฒนา กลุ่มสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ชุมชนมีการสื่อสารกันทางตรง กล่าวคือ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี นอกจากนี้ การเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน พวกเดียวกันมีวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ทำให้เกิดการร่วมกันหาแนวทาง และการคำนึงถึงผลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน (อ่ำไพ อุตตารธรรม, 2542) ความสัมพันธ์ที่ดีทำให้การทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับกมลวรรณ มโนวงศ์ (2542) ที่ว่าเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ในการทำงานของชุมชนคือ ผู้นำ เจริญญาติ และผลประโยชน์จากการเผชิญสิ่งที่ส่งผลกระทบ

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกิดจากภายในชุมชนเอง เนื่องจากการท่องเที่ยวของชุมชนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น การจัดการต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนโดยตรง โดยอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก (โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน, 2540) การร่วมคิดเพื่อนำเสนอความน่าสนใจหรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมของชุมชนที่ได้กลายแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เกิดจากการคิดร่วมกันภายในกลุ่ม คณะกรรมการ โดยมีผู้นำชุมชนเป็นประธานที่ปรึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา และมีบทบาท

ต่อการจัดการรวมถึงการรวบรวมข้อเสนอแนะปัญหา และแนวทางการจัดการ โดยอาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดการตัดสินใจในการจัดทำกิจกรรมด้วยดี (ปรีชา วรรณฤทธิ์, 2539)

การดำเนินงานได้ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจของบางกลุ่ม ซึ่งไม่ได้มีเหตุผลหลักที่มาจากผลประโยชน์เกี่ยวกับรายได้ เพราะการได้รับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจนั้น ขึ้นอยู่กับการทำงานของแต่ละบุคคล เช่น การทอผ้า การทำของที่ระลึก การเข้าร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว เจ้าของครัวเรือนที่ได้ให้บริการนักท่องเที่ยวได้รับรายได้และกำไรน้อย แต่มาจากการยอมรับทางสังคม การได้รับเกียรติ โดยมองย้อนไปในวัฒนธรรมไทยทรงดำเกี่ยวกับประเพณี การลงช่วงบ้านใดที่ถูกใช้เป็นสถานที่ลงช่วงบ่อยครั้ง มักเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและนับหน้าถือตาในชุมชน และในชุมชนใกล้เคียง ดังนั้นการได้เป็นเจ้าบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว การได้ถ่ายทอดให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและความเชื่อของชาติพันธุ์ตนเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและได้รับการยกย่อง ทำให้ครัวเรือนที่ไม่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจ

ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกตว่า การทำงานแบบกลุ่มย่อมมีผู้ที่ไม่พึงพอใจหรือเกิดความขัดแย้งกัน ซึ่งเป็นธรรมดาและความขัดแย้งนั้นยังไม่ได้ส่งผลต่อการล่มสลายของกลุ่ม เนื่องจากยังเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับกมลวรรณ มโนวงศ์ (2542) ได้ศึกษาและพบว่าเกิดความขัดแย้งในกลุ่มที่เกิดขึ้นสามารถทำให้คลี่คลายได้จากการชี้แจงวัตถุประสงค์ ซึ่งแตกต่างกับชุมชนไทยทรงดำที่ยังไม่ได้มีการชี้แจง เพื่อให้เกิดการคลี่คลายหรือการสร้างความชัดเจนในปัญหา อย่างไรก็ตามการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชุมชน และการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติยังคงดำเนินไปได้

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทยทรงดำ ได้สอดคล้องกับนิศรา สามารถ (2543) ที่พบว่าลักษณะของการเกิดกลุ่มในการจัดการคือความต้องการที่มาจากชุมชน ความสามารถของชุมชนในการประสานงานกับภายนอก โดยรัฐทำหน้าที่เพียงสนับสนุนและให้ความช่วยเหลืออยู่ห่างๆ (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2533) และความเห็นพ้องในวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน การยอมรับกันในชุมชน โดยมีความเชื่อและศรัทธาในผู้นำและความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติที่มีฐานมาจากวัฒนธรรมชุมชน (ชาติชาย มณีกาญจน์, 2538)

วัฒนธรรมไทยทรงดำเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะระบบการผลิต เปลี่ยนจากการดำเนินวิถีที่สอดคล้องตามธรรมชาติ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ระบบการผลิตเป็นไปตามระบบกลไกทางการตลาด แต่การผลิตแบบดั้งเดิมยังคงอยู่ โดยเฉพาะรูปแบบการผลิตและวิธีการผลิต เช่น การทอผ้า ใช้รูปแบบและวิธีเดิม กลุ่มผู้บริโภคภายนอกชุมชนมีมากขึ้น ลวดลายและวัตถุประสงค์ของการใช้มีมากขึ้น ความหมายที่ชุมชนมีต่อผ้าเปลี่ยนแปลง แต่ก็ยังคงมีการดำรงรักษาไว้อยู่ (สุคนธ์ วิสุทธิลักษณ์, 2534) ผู้ศึกษามองว่าเศรษฐกิจของชาวไทยทรงดำ

สอดคล้องกับการศึกษาของเฮมิลตัน (อ้างใน พรประภา สิบรนาวา, 2540) ที่กล่าวถึงผลของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากการติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น ทำให้ชุมชนมีเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ที่ค่อนข้างเป็นไปทางระบบเศรษฐกิจภายนอก กล่าวคือมีการผลิตเพื่อสนองตอบต่อความต้องการทางการตลาดมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตส่งผลต่อระบบความสัมพันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพ อาชีพ วิถีชีวิตบางอย่างที่เปลี่ยนไปและปัจจัยภายนอก การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของไทยทรงดำที่ต้องการให้ลูกหลานมีการศึกษา มีอาชีพที่มั่นคงในด้านรายได้ ทำให้ประเพณีบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตและ ความสัมพันธ์ขาดหายไป แต่ยังคงพบว่ามีโครงสร้างทางสังคมยังเป็นไปอย่างเข้มแข็ง การนับถือผี การให้ความสำคัญกับผู้อาวุโสยังคงดำรงไว้อยู่ โดยเฉพาะการนับถือผีตระกูลเดียวกัน อีกทั้งยังทำให้เกิดการขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชุมชนออกไปไกล ยังมีการขยายเครือข่ายมากไปเท่าใด ความเป็นชุมชนย่อมออกไปไกลเท่านั้น การนับถือ ความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบบคุณค่าโดยเฉพาะผีแถน ซึ่งเป็นผีสูงสุดและการนับถือผีบรรพบุรุษที่เป็นศูนย์กลางของการรวมกลุ่มในระดับพื้นฐาน สอดคล้องกับเรไร สืบสุขและคณะ (2533) ที่พบว่าทำให้ชุมชนสามารถคงสภาพของการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันไว้ได้ ความเคร่งครัดของความเชื่อและการปฏิบัติทำให้ระบบความสัมพันธ์ยังคงอยู่ การรวมกลุ่มทางสังคมของการทำกิจกรรมจึงสามารถกระทำได้ง่าย และเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ที่ทำให้ทุกคนต่างช่วยเหลือกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียดสละ การกระทำโดยผ่านทางพิธีกรรม เพื่อสืบทอดอุดมการณ์ของครัวเรือน ชุมชนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอานันท์ กาญจนพันธ์ (2536) สุมิตร ปิติพัฒน์และเสมอชัย พูลสุวรรณ (2540) ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา (2541) ดังนั้นการท่องเที่ยวของชุมชนจึงเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะการนับถือแบบพี่น้อง ผีเดียวกัน วัฒนธรรมและการรวมกลุ่มสอดคล้องกับการศึกษาของรัชชัย รัตนช้อน (2542) ยิ่งไปกว่านั้นชุมชนได้มีความเคร่งครัดต่อการเคารพผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษมากขึ้น จากการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของบุคคลภายนอก ดังจะเห็นได้จากการขออนุญาตผีเรือนทุกครั้งก่อนที่นักท่องเที่ยวเข้าพักในครัวเรือน

การพึ่งตนเองของชุมชนในด้านเศรษฐกิจนั้น ชุมชนมีการผลิตทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและการผลิตเพื่อจำหน่าย การกำหนดราคาเป็นไปตามกลไกทางการตลาด โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าวเพื่อการบริโภคและการจำหน่าย การผลิตบางอย่างของชาวไทยทรงดำยังคงมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ภายในครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งสัมพันธ์กันกับความหมายของการพึ่งตนเองของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2529) ได้กล่าวว่า การพึ่งตนเองมีสองระดับ คือการผลิตเพื่อยังชีพและผลิตอย่างเพียงพอ เมื่อมีเหลือก็จำหน่าย ทั้งนี้ชุมชนไม่สามารถปกป้องตน เพื่อหลีกเลี่ยงการเปลี่ยน

แปลงของกระแสการพัฒนาและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ชาวไทยทรงคำมีความสามารถในการพึ่งตนเอง ทั้งเชิงปัจเจกกล่าวคือ แต่ละครัวเรือนมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งสามารถเลี้ยงดูตนเองและสมาชิกในครัวเรือนได้ รวมถึงการมีอาชีพเสริมที่เป็นระบบการผลิตมาตั้งแต่อดีตที่ยังคงเหลืออยู่เช่น การทอผ้า การทำปลาร้า การคองหน่อไม้ แต่อาจแตกต่างกันและเปลี่ยนแปลงในแหล่งทรัพยากร แต่ชุมชนได้รู้จักหาวิธีการแก้ปัญหาให้กับตนเองได้ การพึ่งตนเองและพึ่งพากันทำให้เกิดการถ้อยทีถ้อยอาศัยกันในชุมชน

ภายในชุมชนเองได้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการได้แก่ เงินทุนในการประกอบอาชีพ รายได้ที่เพิ่มขึ้น ผลประโยชน์ การรวมกลุ่มทำให้เกิดการช่วยเหลือและการคลี่คลายปัญหาร่วมกัน สอดคล้องกับบริษัท เศรษฐกิจ (2529) กาญจนบุรี แก้วเทพและกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานอย่างมีเป้าหมาย โดยความพยายามร่วมกัน การพึ่งพากัน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาในชุมชน เพื่อพัฒนาให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและได้กลายเป็นอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม การอาศัยพื้นฐานด้านอาชีพเสริมเป็นหลักในการรวมกลุ่ม เป็นการสร้างศักยภาพในการพึ่งตนเองให้กับชุมชนได้ (ถวิล กัญญาพิเศษ, 2538) อีกทั้งชุมชนจะไม่เกิดความสับสนหรือ การล่มสลายทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ เมื่อเกิดภาวะวิกฤติทางการท่องเที่ยวหรือการพึ่งพาการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เพราะชุมชนไม่ได้พึ่งพาให้การท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลัก สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวนั้นมีอยู่ภายในชุมชน ซึ่งเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม การร่วมกันค้นหาตรวจสอบทรัพยากรของตนเอง ทำให้ชุมชนพึ่งพา การใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของตนเองมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของโยฮัน กัลดุง (อ้างในประชา หุตานวัตร, 2541) ที่กล่าวถึงการพึ่งตนเองของชุมชนต้องใช้ทรัพยากรภายในชุมชนที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดการพึ่งพาน้อยที่สุด อีกทั้ง วัฒนธรรมไทยทรงคำมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมาก ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องแสวงหากิจกรรมภายนอกเข้ามาเสริมหรือสนับสนุนให้กลายเป็นการท่องเที่ยวของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการพึ่งตนเองของสมพันธ์ เจริญธิด (2528) ความชาญฉลาดของชาวไทยทรงคำทำให้เกิดการอนุรักษ์ การฟื้นฟู รวมถึงการพัฒนาประเพณี พิธีกรรมและวิธีการใหม่ๆ ขึ้นมาเป็นเครื่องมือสำหรับการป้องกันและรักษาตนเอง เพื่อต่อสู้กับปัญหาต่างๆ จึงเกิดการหยิบยืมวิธีการและรูปแบบจากภายนอก โดยใส่คุณค่าที่เนื้อหาของวัฒนธรรมของตนเองเข้าไป (สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, 2533) ดังเช่น การจัดประเพณีวัฒนธรรมไทยทรงคำในเดือนห้าของทุกปี ในอดีตชาวไทยทรงคำไม่มีประเพณีนี้ แต่ได้มีการพบปะกันภายหลังจากการเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวเสมือนเป็นการพักผ่อนประจำปี เกิดเดินทางเพื่อไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง รวมถึงการร่วมทำพิธีกรรมของครอบครัว การเล่นอินทกอนเพื่อทำให้หนุ่มสาวได้รู้จักกัน ปัจจุบันเมื่อระบบการผลิต

ของชุมชนเปลี่ยน ชุมชนจึงได้ริเริ่มให้มีประเพณีนี้ขึ้นมา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการพบปะใน
 เครือญาติเป็นการรวมกลุ่มพี่น้องที่เข้มแข็งของชุมชน โดยผ่านประเพณีนี้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น จำเป็นต้องอาศัย
 งบประมาณในการจัดจ้าง จัดซื้อหลายประการ จึงมีหน่วยงานจากรัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือ
 โดยเฉพาะด้านงบประมาณ การจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนยังต้องพึ่งพารัฐในการ
 ปรับปรุง พัฒนาพื้นที่ การให้ความรู้แก่ชุมชน เพราะแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม ประสบปัญหา
 ด้านความสะอาด ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานย่อมทำให้ศักยภาพด้านพื้นที่ลดลง ส่งผล
 กระทบต่อการท่องเที่ยวของชุมชนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการปฏิบัติเพื่อสร้างปัจจัย
 จำเป็นแก่นักท่องเที่ยวของอนุกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม สภาการโบราณสถานระหว่าง
 ประเทศ (2538) บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2540) และชยากรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537) รองลงมาคือ
 การให้ความรู้ คำแนะนำ การประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับการศึกษาของ อรทัย อาจอ่ำ (2531)
 ที่กล่าวถึงการพึ่งตนเองจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนทางการเงินจากองค์กร และการหาปัจจัย
 ส่งเสริมหรือสนับสนุนจากภายนอกในกรณีที่ขาดแคลน บทบาทของรัฐจึงเน้นในการให้
 การสนับสนุนและการส่งเสริม โดยไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทในการจัดการ
 แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งชุมชนเองได้มีความพยายามพึ่งตน
 เองด้านการประชาสัมพันธ์แต่พบว่ามีน้อย และเป็นการรอนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเอง เนื่องจาก
 ชุมชนมีความมั่นใจในศักยภาพของกิจกรรมที่จัดขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นจุดค้อยของโครงการฯ ได้

ไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และมีระบบความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ โดยผ่านกลไกและ
 เงื่อนไขทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นพื้นฐาน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การติดต่อสื่อสาร โดยผ่าน
 กิจกรรมทางสังคม ทำให้เกิดการขัดเกลาและการพึ่งพากันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ความเอื้ออาทร
 ต่อกัน ชุมชนมีกลุ่มทางสังคมที่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส การยอมรับต่อผู้นำ ผลต่อการอยู่
 ร่วมกันอย่างพึ่งพา ช่วยเหลือกัน ดูแลกัน (สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์, 2542) รวมถึงการแสดง
 วิถีปฏิบัติแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นจริงโดยไม่เสแสร้ง ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาภายในกลุ่มมี
 การรวมตัวกัน เพื่อหาแนวทางในการจัดการปัญหา โดยการท่องเที่ยวได้มีส่วนส่งเสริมให้เกิดกลุ่ม
 ขึ้นมาใหม่ และสร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนเป็นอย่างมากคือ กลุ่มเยาวชน ซึ่งนอกจากจะแก้
 ปัญหายาเสพติดแล้ว ยังเป็นการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ ให้กับบุคคลที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก
 กลุ่มทำให้สมาชิกเกิดความมั่นใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ
 มนตรี กรรพุมมาลย์ (2533) และฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529)

ความสัมพันธ์ทางสังคมมีการขยายตัวเป็นเครือข่ายในแนวราบ แต่เครือข่ายการท่องเที่ยว
 ยังขาดความชัดเจนในการจัดการหรือการประสานงานกับชุมชนอื่น การพึ่งตนเองด้านสังคม

บางอย่างได้อาศัยระบบกลไกของรัฐ ได้แก่ระบบการศึกษาและการสาธารณสุข ซึ่งชุมชนเองได้มีความพยายามให้สอดคล้อง และบูรณาการวัฒนธรรมชุมชนเข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้กับเยาวชนรวมถึงการดูแลจากรัฐ

กระบวนการทางการเมืองที่เข้มแข็งของชุมชน จำเป็นต้องอาศัยบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้กิจกรรมเกิดการเคลื่อนไหว กิจกรรมนี้ได้รับเริ่มมาจากความต้องการมาจากชุมชน บุคคลที่มาร่วมในกิจกรรมส่วนใหญ่ประกอบด้วยคนในชุมชนได้แก่ ผู้อาวุโส และเด็ก การมีส่วนร่วมของชาวไทยทรงดำโดยการแสดงออกมาเป็นกลุ่มสอดคล้องกับการศึกษาของทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) และสมชาย สนั่นเมือง (2541) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญกับการเกิดกลุ่มมากกว่าการให้ความสำคัญเฉพาะบุคคล อีกทั้งการทางการเมืองที่เข้มแข็งจากการรวมกลุ่มจากประชาชนในชุมชนที่เป็นชาวไทยทรงดำ กลุ่มสมาชิกทำงานจึงประกอบด้วยคนในชุมชน โดยมีรากฐานจากชาติพันธุ์เดียวกันโดยตรง รวมถึงการทางการเมืองที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนเป็นส่วนใหญ่ การจัดการแหล่งทางการเมืองจึงจำเป็นต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ตั้งแต่การทำงานถึงรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดการเมืองที่ขงอย่างยั่งยืนและการทางการเมืองเชิงนิเวศที่ให้สมาชิกมีส่วนร่วม การเข้าร่วมของสมาชิกมาจากการมีจิตสำนึก ภาระหน้าที่ ความตระหนัก ความหวังใจวัฒนธรรมตนเอง

อีกประการหนึ่งคือ การทางการเมืองส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้น ผู้ที่จัดการต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ เพราะผลกระทบทางการเมืองที่ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคม สอดคล้องกับการศึกษาสมชาย สนั่นเมือง (2541) ที่ว่าชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับทางการเมืองสองลักษณะคือผลประโยชน์ที่ได้รับและผลกระทบที่เกิดกับชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีส่วนร่วมด้วยการปรากฏตัว จนถึงการมีส่วนร่วมปฏิบัติในกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุจินต์ ดาววีระกุล (2527) ส่วนการควบคุมกิจกรรมของชุมชนเป็นหน้าที่ของผู้นำ คณะกรรมการ สอดคล้องกับปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ที่ว่า การมีส่วนร่วมมีสามระดับ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกประกอบด้วยทั้งสามระดับ แม้ในระดับของการควบคุมสมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรง แต่การให้การยอมรับในผู้นำ คณะกรรมการจึงเปรียบเสมือนการให้ความไว้วางใจกับการจัดการที่ว่า จะไม่ส่งผลกระทบด้านลบให้กับชุมชน

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่ทำให้สมาชิกเข้าร่วมในโครงการเยี่ยมเรือนเยือนเหย้าชาวไทยทรงดำ ประกอบด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งล้วนแล้วแต่การเกิดจากความสมัครใจ ปราศจากการบังคับหรือการใช้อำนาจหรืออิทธิพล ได้แก่ การยอมรับในศักยภาพของผู้นำ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู วัฒนธรรม การได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ เครือญาติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ประเสริฐ รักไทยดี (2539) ยุวดี สิทธิพาที (2527) ชาติชาย มณีกาญจน์

(2527) นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527) ไพรัตน์ เคะชะรินทร์ (2527) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น การศึกษาดูงานของชุมชนอื่น แรงจูงใจจากผู้นำศึกษาดูงาน การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ (ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2525) แม้ว่าภายในชุมชนจะมีกลุ่มของสมาชิกหรือประชาชนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ เช่น ผลประโยชน์ด้านรายได้จากการท่องเที่ยว หรือไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน ไม่พบว่ามี ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจหรือด้านวัฒนธรรม อันจะก่อให้เกิดความแตกแยก ทั้งนี้ เพราะระบบความสัมพันธ์ของที่ดีชุมชน การจัดการที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีการรับรู้และได้มีส่วนร่วมในการจัดการ สอดคล้องกับการศึกษาของอัญชิตี อินทริยงค์ (2534) ที่พบว่าไม่มีความแตกต่างในปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและกลุ่มที่อยู่นอกเขต ทั้งนี้เพราะประชาชนเป็นหลักในการจัดการ ซึ่งมาจากความเต็มใจที่จะเข้าร่วม โดยมีรัฐและองค์กรเป็นตัวกระตุ้นหรือสนับสนุนเท่านั้น

กระบวนการทำงานของสมาชิกได้เข้าไปมีส่วนร่วมในระดับของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ ส่วนการตัดสินใจ การประเมินเป็นการทำงานที่ทำร่วมกัน แม้ไม่ได้เสนอหรือร่วมประเมินโดยตรง แต่ก็บอกผ่านทางผู้นำหรือการส่งตัวแทน ผลประโยชน์ที่ได้รับมีสามกลุ่มคือ กลุ่มที่ได้รับรายได้โดยตรง การหักค่าธรรมเนียมบางส่วนให้กับศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำและผลประโยชน์ทางสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ อัญชิตี อินทริยงค์ (2534) และรัชนิกร เศรษฐโส (อ้างใน นภาพร มุลมั่ง, 2539) กล่าวถึงผลประโยชน์ที่พึงได้ของการรวมตัวกันคือประโยชน์ด้านเศรษฐกิจได้แก่ เงินทุน ความรู้ในการประกอบอาชีพ รายได้ที่เพิ่มขึ้นและการช่วยเหลือด้านการตลาด อีกประการหนึ่งคือประโยชน์ด้านสังคมได้แก่ เกียรติยศ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และระหว่างสมาชิกกับเจ้าหน้าที่หรือองค์กรภายนอก

ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า การขยายตัวของการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน ทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของคนเพื่อสร้างสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ขาดความระมัดระวังหรือต้องการมุ่งเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจของชุมชนแต่เพียงอย่างเดียวอาจส่งผลกระทบดังที่อาคม พงษ์และคนอื่นๆ (2533) ได้ศึกษาและพบว่า การท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งระบบการผลิต ความสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นเฉพาะตัวบุคคลมากกว่าส่วนรวม รวมถึงระบบคุณค่าของชุมชนที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม เพียงเพื่อต้องการสร้างรายได้ให้กับเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แม้ว่าชุมชนไทยทรงดำยังคงมีการรวมกลุ่มด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมชุมชน แต่ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่มากมาย อาจส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนจากกลุ่มบางกลุ่มได้ในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนไทยทรงดำในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดการ โดยการจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นภายในชุมชนและทำให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มในการทำงานร่วมกัน ทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรบูรณาการเนื้อหาของวัฒนธรรมชุมชนไทยทรงดำ เข้าสู่ระบบการศึกษาของท้องถิ่นให้ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝัง วัฒนธรรมของตนเองไว้อีกแนวทางหนึ่ง รวมถึงการได้เผยแพร่วัฒนธรรมและสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยทรงดำให้กับเยาวชน
2. การประชาสัมพันธ์ ภายใต้วัฒนธรรมของไทยทรงดำประกอบด้วยสิ่งที่มีคุณค่า การจัดการให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีชื่อเสียง ด้วยความพยายามของชุมชนเองและหน่วยงานที่รับผิดชอบบางส่วน อย่างไรก็ตาม ในการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักนั้นยังอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง รวมถึงการจัดทำป้ายที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน มีความน่าสนใจและมีจำนวนมากพอที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลได้
3. การขอความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบและองค์กรเอกชนที่ควรให้ความใส่ใจในการร่วมมือกับชุมชน โดยไม่มุ่งเน้นเพียงแต่แหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัด
4. ชุมชนเองควรมีการพัฒนา การสร้างสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น นอกเหนือจากวัฒนธรรมหรือกิจกรรมที่น่าเสนอให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนา ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเสริมและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้สูงขึ้น
5. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการใช้ประโยชน์ของผ้าทอไทยทรงดำให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเน้นการส่งเสริมการผลิตแบบดั้งเดิมด้วยวิธีการตามธรรมชาติ การสร้างสิ่งดึงดูดใจบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในอำเภอเขาชัย
6. ควรมีการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนให้มีความชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้น เพื่อสร้างศักยภาพของชุมชนต่อการท่องเที่ยว. การจัดการของชุมชนย่อมทำให้เกิดกลุ่มที่มีความขัดแย้งขึ้นมา ซึ่งควรมีการชี้แจงถึงเหตุผล เพื่อสร้างความเข้าใจและคลายข้อขัดแย้งหรือความไม่พึงพอใจ อันจะนำไปสู่การรวมกลุ่มที่มีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวหรือการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชน

4. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการทรัพยากร ระหว่างชุมชนที่ได้จัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนอื่นที่มีศักยภาพใกล้เคียง แต่ไม่ได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อหาความแตกต่างและให้มีศักยภาพ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในการจัดการทรัพยากรและการถนอมอาหาร เนื่องจากวัตถุดิบส่วนใหญ่มาจากธรรมชาติและท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่
4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการเชื่อมเรือเชื่อมเห่าชาวไทยทรงดำ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าว ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีคุณภาพต่อไป